

**TILSYNSUTVALGET
FOR DOMMERE**

Tilsynsutvalget for dommere har i møte den 11. juni 2009 truffet vedtak i

Sak nr: 11/09 (arkivnr: 200900241-19)

Saken gjelder: Klage fra A, B, C og D på jordskifterettsleder E ved X jordskifterett

Utvalgsmedlemmer: Berit Svensli Solseth
Johan Arne Slørdal
Frode Sulland
Halvor Kjølstad
Wenche Frogn Sellæg

Offentlighet: Vedtaket er offentlig, jf. offentleglova § 3.

Vedtak:

1. Klagen avvises i den utstrekning den gjelder forhold som kan overprøves etter rettspleielovgivningen. Videre avvises den delen av klagen som gjelder forhold som fant sted forut for fristen på tre måneder.
2. Jordskifterettsleder E gis kritikk for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk.

Innledning:

Ved brev av 16. februar 2009 har A, B, C og D inngitt klage på jordskifterettsleder E ved X jordskifterett. Klagen gjelder dommeratferd.

Klagen er forelagt jordskifterettsleder E, som ved brev av 24. mars har avgitt uttalelse. Utvalget har videre innhentet uttalelse fra overingeniør F, fra de sakkyndige, G og senioringeniør H, og fra meddommerne I og J.

Saksfremstilling:

Klagen er knyttet til en pågående jordskiftesak for Y jordskifterett, fremmet i 2006. Klagerne, A, B, C og D, er parter i jordskiftesaken.

Innklagede, jordskifterettsleder E fra X jordskifterett, var tilkalt dommer i saken. Meddommere i saken på tidspunktet for de forhold som klagen bygger på, var J og I. Overingeniør F ved X jordskifterett har fungert som sekretær i saken.

Jordskiftesaken hadde mange parter og omfattet blant annet bytte av arealer i medhold av jordskifteloven § 2 bokstav b, oppløsning av jordsameier etter § 2 bokstav a og deling av personlig sameie etter § 2 bokstav g. Det ble også foretatt avklaring av uklare rettsforhold, samt opprydding i matrikkelen.

Y jordskifterett har gjennomført flere rettsmøter i saken med 20-25 deltakende parter hver gang.

Klagerne – A, B, C og D – har i hovedsak vist til følgende:

”Klagen fremsettes på grunn av undertegnede sterke misnøye med en rekke forhold som er blitt gjort gjeldende under saksgangen. Vi vil herved redegjøre for disse forhold, og referere til dokumenter og rettsboka i saken.

Forhold angående dommerens ledelse av rettsmøter.

Jordskiftedommer E innledet jordskiftesaken med sitt ønske om å få lede møtene i saken i en mer uformell tone enn vanlig i en rettssal. Han kunne også fortelle partene at han var så og si blank i fagfeltet skogøkonomi. Det siste har han klart demonstrert for undertegnede, da han ved en rekke anledninger rådslår med partene i møter for å få klarhet i forhold han ikke forstår. De gangene han henvender seg ut i salen for slike oppklaringer benytter han ofte parter som er positive til et skifte som har god skogfaglig bakgrunn. Etter slike rådslagninger blir det siste ordet konsensus, og nedskrevet i rettsboka. Her krever vi fremlagt et langt mer nyansert bilde av diskusjonene som tross alt behandler store utmarksverdier.

Som eksempler kan vi nevne at E har brukt partenes kompetanse i spørsmål som berører skogtakseringen samt verdsetting av fallretter. Begge av avgjørende betydning for hver av partenes grunnverdier som vil legges til grunn for et skifte.

Vi mener at når dommeren må rådføre seg i faglige spørsmål, er det ikke korrekt å bruke kompetanse fra partene i saken. Partenes innspill i slike spørsmål vil ikke gi et nyansert bilde av problemstillingen som vi kan være komfortable med.

Dommerens gjentatte ukontrollerte sinne

Under rettsmøter har jordskiftedommer E ved flere anledninger brutt ut i ukontrollert sinne over partenes innlegg. Ved sist anledning, den 13.12.2008 uttalte han: "Jeg gidder ikke lenger å høre på all den dritten dere spar opp".

Ved en annen anledning blåste han seg opp og kastet en kulepenn i bordet da en av partene ytret ønske om en rokering av sakslisten for møtet. Et annet eksempel på utbrudd forekom da både A og D skrev til retten og krevde at de ville ha sine teiger innenfor skiftefeltet trukket ut. Dette ble behandlet i rettsmøte den 17.04.2008, og etterfulgt av et voldsomt raseriutbrudd fra dommeren.

Et viktig prinsipp for en rettferdig behandling av en jordskiftesak er at alle partenes innspill blir vurdert på lik linje. Partenes innspill til retten blir lagt fram i den hensikt å utelukkende verne om deres egne interesser, og skal bli hørt. Dette kan vi ikke lenger se er mulig i denne saken. Her bruker dommeren makt og sinne for å skremme partene fra å legge frem sin sak for retten.

Som vi kan lese av Etske regler for dommere er dette klart brudd på flere av dens paragrafer. Blant annet §§ 9 og 12.

Da dommeren tidligere har brutt ut i åpent sinne over partenes innlegg, vil det være nærliggende å tro at slike overtramp vil skje igjen.

Dommerens prestisjeprosjekt

Da saken ble fremmet uttalte jordskiftedommer E at denne saken var en av de største jordskiftesaker som hadde vært utført. Dommeren har ved flere anledninger påpekt at etter at skiftet er utført vil det bli store endringer i eiendomsstrukturen i feltet. Han vil derfor at partene skal se stort på saken. Dette føler vi er en form for hersketeknikk som en rett ikke skal utøve og som gjør oss usikre på at våre interesser bli korrekt ivaretatt.

Vi har ved flere anledninger bedt retten om å synliggjøre nytten vi har av å være med på dette skiftet. Dommeren er ikke interessert i å svare på dette, noe som gjør at det er svært vanskelig å se konsekvensen av å være en del av dette jordskiftet.

Det står i rettsboka at alle som er berørt av skiftet skal komme økonomisk bedre ut etter skiftet. Jordskiftesaken går nå inn i en fase der skifteplanen skal legges frem for partene. Konsekvensene av skiftet vil bli synliggjort, og dette vil utløse mange følelser og sette sinn i kok. Da må vi kunne være sikre på vi kan ha full tillit til prosessen og at prosedyrene går riktig for seg. Dette vil kreve at dommeren opptrer korrekt og innbyr til tillit. Vi viser til tidligere erfaringer og kan ikke sterkt nok få gitt uttrykk for vår mistillit.

Dommerens rolle ovenfor sine meddommere

Vi vil gjerne henvise til habilitetsinnsigelse som ble behandlet og tatt til følge, jfr. rettsboka side 103 og 104. Vi mener at denne saken er et direkte resultat av den uformelle tonen og ledelsen av jordskiftemøtene.”

Innklagede – jordskifterettsleder E – har i hovedsak vist til følgende:

...”At min måte å lede rettsmøtene på er så uformell at det skaper problemer, er for meg en ny opplysning. Det jeg har forsøkt å kommunisere med partene er at lederstilen må tilpasses situasjonen. En del av dette er at i en jordskiftesak som den foreliggende er det naturlig med en noe annen lederstil enn f. eks. i en hovedforhandling i en tvist. Spesielt gjelder dette i de innledende faser. Jo nærmere vi kommer de endelige beslutningene også i en jordskiftesak, jo mindre forskjell blir det på arbeidsmåten og lederstilen sammenlignet med en tvistesak.

Dommerens sinne

Jeg kjenner meg ikke igjen i beskrivelsene om at min oppførsel i retten er preget av ukontrollert sinne, og at jeg bruker "makt og sinne for å skremme partene fra å legge fram sin sak for retten".

Jeg er en engasjert person, som også viser temperament. Jeg praktiserer aktiv prosessledelse, noe som er spesielt nødvendig i en sak som denne.

Når det gjelder episoden fra rettsmøtet 11.12.2008, (ikke 13.12.) husker jeg den meget godt.

Tema var hvilke konsekvenser partenes økonomiske ansvar for opprusting og vedlikehold av skogsbilvegene skal ha ved verdsetting av eiendommene. Dette har vist seg å være et vanskelig tema å finne gode løsninger på.

Jeg var på møtet frustrert over graden av detaljfokus i mange av innspillene fra partenes side, og mente det ville være vanskelig og lite hensiktsmessig for retten å innarbeide alle disse hensyn i verdsettingen.

Jeg kom da med et utbrudd omtrent som sitert. Dette var rettet mot hele forsamlingen og ikke mot en eller flere enkeltparter. Uansett var dette en uprofesjonell reaksjon og uheldig ordvalg. Jeg beklager episoden.

Dommerens prestisjeprosjekt

Som dommer ønsker jeg at de saker jeg jobber med skal gi positive resultater i samsvar med jordskiftelovens intensjoner. Det ville være vanskelig å jobbe med en slik sak over flere år uten å ha en slik ambisjon.

Som nevnt innledningsvis vil forslaget til skifteplan ikke bli lagt fram før sommeren 2009. Forslaget skal deretter ut til partene til uttalelse, og vil videre bli behandlet etter de prosedyrer som jordskifteloven beskriver.

Rettsboka fra saken gir et godt bilde av hvordan jordskifteretten arbeider og hvordan saken er behandlet hittil. Hvis Tilsynsutvalget ønsker, sender jeg gjerne en kopi av rettsboka."

Utredning i jordskiftesaken – overingeniør F – har i hovedsak uttalt følgende:

"Et tema jordskifteretten har hatt oppe til behandling er opplegg for registrering og verdsetting av veger i skiftefeltet. Jordskifteretten startet behandlingen i rettsmøte den 13.12.2007, og hadde en foreløpig drøfting med partene. På møtet 14. august 2008 orienterte dommeren om jordskifterettens mandat til sakkyndig G, senere fikk G ordet og orienterte om arbeidet som var utført. Partene fikk deretter anledning til å stille spørsmål og komme med innspill. På rettsmøte 11.12.2008 ble temaet behandlet videre. Foreløpig resultat fra sakkyndig G ble sendt partene før møtet. Under rettsmøtet gjennomgikk G sitt arbeid og partene fikk anledning til å uttale seg. Mange av partene hadde kritiske kommentarer til materialet og det oppsto en diskusjon i salen. Som et uttrykk for frustrasjon over situasjonen kom siterte uttalelse fra rettens leder "Jeg gidder ikke lenger å høre på all den dritten dere spar opp". Uttalelsen var rettet mot hele forsamlingen og ikke til enkelt parter. Hadde uttalelsen vært siktet direkte til enkelt part(er), hadde forholdet vært mer alvorlig etter min mening. E som rettens leder skulle latt sakkyndig G svare på kommentarene fra partene. Jeg vil oppfordre Tilsynsutvalget til å uttale seg om hva som er god dommerskikk.

Mitt inntrykk er at jordskifterettsleder E har god kunnskap til og er opptatt av prosessregler. Han leder jordskiftesaken på en upartisk, rettferdig og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt, jf domstolloven § 55 tredje ledd.

Etter mitt syn gir ikke klagen grunnlag for disiplinærtiltak.”

Meddommer – I – har i hovedsak uttalt følgende:

...”Det er korrekt at jordskiftedommer E ga uttrykk for at man i rettsmøtene skulle ha en mer uformell tone. Dette er etter mitt skjønn også vanlig i jordskiftesaker og jeg har ingen merknader til det.

Jordskifteretten har i denne saken i stor grad benyttet seg av oppnevnt sakkyndig bistand innenfor de felter som saken berører. Det må imidlertid innrømmes at jeg har reagert på at jordskiftedommer E for sitt vedkommende flere ganger har gitt uttrykk for at han har en manglende faglig kompetanse innenfor skogbruk. Disse utsagn kan ha gitt enkelte av partene inntrykk av at han i sine vurderinger har støttet seg på de av partene i saken som nettopp har kompetanse innenfor dette felt.

Ved flere anledninger har jordskiftedommer E blitt sint. Jeg kan imidlertid ikke konkret huske episoden den 17.4.2008 som det refereres til i klagen.

Det kan videre bekreftes at jordskiftedommer E på rettsmøtet den 13.12.2008 uttalte noe i den retning som fremgår av klagen: "Jeg gidder ikke lenger å høre på all den dritten dere spar opp!". Det kan også bekreftes at jordskiftedommeren har kastet en kulepenn i bordet som reaksjon på en ytring fra en av partene.

Det må imidlertid understrekes at denne jordskiftesaken omfatter et stort areal, med mange parter og hvor ingen av partene er representert med advokat. Det er til dels sterke motsetninger på grunn av at noen av partene ikke ønsker at deres eiendommer skal med i jordskiftet. For min egen del må jeg også gi uttrykk for at enkelte av partene har en så provoserende holdning til retten, spesielt i form av kroppsspråk, at man kan ha en viss forståelse av at det kan "renne over" for dommeren ved enkelte anledninger.”

Meddommer – J – har i hovedsak uttalt følgende:

”Dette er min første jordskiftesak som meddommer. Jeg har erfaring fra en annen stor jordskiftesak. Jordskiftedommer E har holdt en uformell tone i rettsmøtene. Partene har derigjennom fått god anledning til å fremme sine synspunkter. Det er ikke møtende advokater i rettsmøtene. Det kunne ha vært sterkere presisert fra jordskiftedommerens side at det er den samlede jordskifteretten som på fritt grunnlag treffer sine avgjørelser. Jordskiftedommeren har ved noen anledninger erklært manglende kunnskap om skogbruk, og dette har forundret meg. Jordskifteretten har brukt ekstern kompetanse i skogtaksering, skogsbilveiforhold, tømmerpriser/driftsutgifter og utnyttelse av fallrettigheter. Det er riktig at jordskiftedommer E i møte 13-12-08 uttalte: "Jeg gidder ikke lenger å høre på all den dritten dere spar opp" Generelt vil jeg tilføye at et jordskifte vil ha parter med forskjellig entusiasme for saken. Dette setter store krav til jordskifterettens behandling av saken.”

Sakkyndig – senioringeniør H – har i hovedsak uttalt følgende:

...”**Til påstanden om dommerens "gjentatte ukontrollerte sinne".**

At det har forekommet enkelte tilfeller hvor dommeren har vist temperament kan bekreftes, men så langt jeg har erfart, ikke mer enn hva som kreves av fasthet for å administrere rettsmøtene. Når det gjelder de refererte datoene i klagen kan jeg bekrefte at jeg var til stede på rettsmøte 17.4.2008. Jeg kan ikke huske at dommeren da hadde noe som fortjener karakteristikken "voldsomt raseriutbrudd". Jeg deltok ikke på rettsmøte 13.12.2008. Påstanden om at dommeren bruker "makt og sinne for å skremme partene fra å legge fram sin sak for retten " er etter min vurdering uansett feil.

Generelt er mitt inntrykk at det under sakens gang har vært en positiv utvikling av stemningen på møtene, at det gradvis har blitt en mer positiv holdning, også hos noen parter som var skeptiske til et jordskifte i starten av saken.

Dommerens prestisjeprosjekt

Jeg finner ikke grunn til å kommentere påstandene om at det skulle ligge personlig prestisje i å få gjennomført saken og at dette skulle påvirke retten slik at klagernes interesser ikke blir ivaretatt, utover at jeg mener at det er helt grunnløse påstander.

Min oppfatning er at alle parter kan ha full tillit til at dommeren og samlet jordskifterett vil følge opp lovens krav om at det totalt sett skal oppnås en økonomisk gevinst ved et 'ordskifte samtidig som at ingen skal li tap så langt det er mulig, uansett hvilke anførsler den enkelte part har fremsatt under veis i saken."

Sakkyndig – G – har i hovedsak uttalt følgende:

”Forhold angående dommerens ledelse av rettsmøtene:

At tonen i jordskifterettsmøtene er noe mer uformell enn i en vanlig rettssal er etter mitt skjønn normalt. Synes dette er en fordel for alle parter. Dommeren har meddommere og sakkyndige å støtte seg på og trenger således ikke all verden kunnskap om fagfeltet skogøkonomi. Har ikke kjennskap til at noen av partene har fått noen særbehandling. Når E har henvendt seg til partene forutsetter jeg at dette er gjort i plenum under rettsmøtene.

Dommerens gjentatte ukontrollerte sinne:

Har full forståelse for at begeret kan flyte over også for en jordskiftedommer. Var vitne til den episoden den 13.12.08 der han uttalte: "Jeg gidder ikke lenger å høre på den dritten dere spar opp", (jeg husker ikke ordrett). Den kunne kanskje vært unngått, men tror ikke jeg er alene når jeg påstår at den var berettiget. Andre episoder er ukjent for meg. Er uenig i at han har et ukontrollert sinne.

Dommerens prestisjeprosjekt:

Riktig at det er et stort jordskifte som vil medføre store endringer i eiendomsstrukturen. Ikke så lett å svare på nytten av skiftet før skifteplanen blir framlagt

Har ingen kommentarer utover dette.

Jeg har fortsatt full tillit til E som jordskifterettsleder."

Tilsynsutvalget for dommere ser slik på saken:

Tilsynsutvalget legger til grunn at saken er klar for realitetsbehandling. Slik saken er opplyst, finner utvalget det åpenbart unødvendig å høre partenes muntlige forklaringer, jf. domstolloven § 238 andre ledd, andre setning. Ingen av partene har bedt om å få avgi muntlig forklaring.

Generelt bemerkes at Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk, jf. domstolloven § 236 første ledd.

Det gjelder visse lovbestemte unntak fra denne myndigheten. En viktig begrensning i utvalgets myndighet følger av bestemmelsen i domstolloven § 236 fjerde ledd, som sier at

utvalget ikke kan ”vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig”. Det betyr at dersom et forhold kan brukes som grunnlag for anke eller gjenåpning, kan Tilsynsutvalget ikke vurdere dette. Det er uten betydning om ankeadgangen er benyttet eller ikke.

Det følger videre av domstoloven § 237 fjerde ledd at ”Dommeren må klages inn for Tilsynsutvalget innen tre måneder etter at forholdet som er grunnlag for klagen fant sted, eller etter at klageren ble kjent med eller burde vært kjent med dette forholdet”. Imidlertid gir samme bestemmelse anledning for utvalget til å ta en disiplinærsak opp til behandling etter klage eller av eget tiltak, forutsatt at det ikke er gått mer enn ett år siden forholdet fant sted. Loven er formulert slik at dette er en adgang utvalget har, etter vurdering på fritt grunnlag. Klager kan ikke påberope seg noen rett til behandling av klagen etter denne bestemmelsen. I forarbeidene til bestemmelsen (Ot.prp. nr 44 (2000-2001)) uttaler departementet (s. 179) om dette spørsmål at utvalget bl.a. kan ”vektlegge om klager hadde rimelig grunn til å oversitte fristen”. Videre legger departementet til grunn som en forutsetning for å ta en forsinket klage til realitetsbehandling, ”at klagen er fremsatt så snart det forhold som umuliggjorde eller sterkt vanskeliggjorde klagen er opphørt”.

Klagerne har delvis anført som klagegrunnlag at jordskifterettsleder E i sin ledelse av rettsmøtene rådførte seg med partene i jordskifterettslige spørsmål og at partenes innspill ikke vil gi et nyansert bilde av sakens problemstillinger.

Tilsynsutvalget legger til grunn at måten dommeren under rettsmøtene sørger for å få saken best mulig opplyst, er forhold som kan danne grunnlag for anke over saksbehandlingsfeil. Disse anførselene faller derfor utenfor det Tilsynsutvalget har myndighet til å vurdere, jf. domstoloven § 236 fjerde ledd. Under henvisning til disse begrensningene i Tilsynsutvalgets myndighet, avvises den del av klagen som knyttes til jordskifterettsleder Es ledelse av rettsmøtene knyttet til sakens opplysning.

Klagerne har videre vist til at jordskifterettsleder E fikk et raseriutbrudd under rettsmøtet 17. april 2008. Klagefristen er utløpt for så vidt gjelder denne delen av klagen. Utvalget kan ikke se at det foreligger opplysninger i saken som tilsier at utvalget bør ta denne del av klagen til behandling.

Det fremgår av lovforarbeidene jf. NOU 1999: 19 side 325 flg, særlig side 326 første spalte at Tilsynsutvalget forutsettes å kunne behandle ”uhøvisk eller utilbørlig” atferd fra dommerens side. Det uttales blant annet at:

”Dette innebærer bl.a. at grov, ubehøvlet opptreden fra en dommers side i et rettsmøte vil kunne gjøres til gjenstand for disiplinær forfølgning. Det samme må gjelde (andre) utslag av slett møteledelse...”

Det følger av dette at klagerens anførsler om at jordskifterettsleder E flere ganger brøt ut i ukontrollert sinne i rettsmøtet 13. desember 2008 (eventuelt 11. desember jf. innklagedes anførsel) og at han ledet rettsmøtet på en for uformell måte, kan behandles av utvalget.

Dommeren har et ansvar for å sørge for at et rettsmøte gjennomføres i ordentlige former. Dette innebærer en rett og en plikt for dommeren til å gripe inn overfor parter eller andre aktører dersom de opptrer på en måte som ikke er forenlig med hvordan rettsmøter bør gjennomføres. Videre har dommeren en rett og en plikt til å sørge for at forhandlingene

begrenses til vurderingstemaene i saken. En slik inngripen fra dommerens side må imidlertid skje på en tilbørlig måte overfor partene og aktørene i saken.

Tilsynsutvalget vil generelt bemerke at det kan være hensiktsmessig med en mindre formell prosessledelse i noen saker, som for eksempel denne. Men rettsmøter må ledes med en slik fasthet at det ikke gir grunnlag for slike utbrudd som kom i denne saken. Slik denne saken er opplyst kan utvalget ikke se at det er tilstrekkelig grunnlag for en generell kritikk av jordskifterettsleder Es prosessledelse. Utvalget må begrense sin vurdering til de konkrete utslag av denne prosessledelsen.

Tilsynsutvalget legger til grunn at det oppstod en diskusjon under rettsmøtet 11. desember 2008, og at diskusjonen var forankret i en sakkyndig uttalelse som ble fremlagt i rettsmøtet. Utvalget legger til grunn at jordskifterettsleder E under diskusjonen uttalte ”Jeg gidder ikke lenger høre på den dritten dere spar opp”.

Jordskifterettsleder E var berettiget til å gripe inn i den diskusjonen som oppstod i rettsmøtet. Under henvisning til den gjengitte uttalelsen ovenfor, grep han imidlertid inn på en måte som ikke er forenlig med god dommerskikk. En dommers bruk av ord som ”dritten” for å beskrive uttalelser fra parter, er ikke akseptabel uansett hvilke situasjoner som oppstår i et rettsmøte.

Utvalget finner etter dette at jordskifterettsleder E brøt normene for god dommerskikk i rettsmøtet 11. desember 2008, og at det er grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak i form av kritikk, jf. domstolloven § 236 andre ledd.

Tilsynsutvalget for dommere fatter etter dette slikt enstemmig

vedtak:

1. Klagen avvises i den utstrekning den gjelder forhold som kan overprøves etter rettspleielovgivningen. Videre avvises den delen av klagen som gjelder forhold som fant sted forut for fristen på tre måneder.
2. Jordskifterettsleder E gis kritikk for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk.